

СУЧАСНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВЕРБАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ

Малей А. В.

*(Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка)*

*Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент
Коваленко А. М.*

На сучасному етапі світова лінгвістична парадигма переорієнтувалася в бік комунікативно-функціонального дослідження мовних явищ, і дедалі частіше мовознавці говорять про необхідність звернення до вивчення мови (мовного коду) у процесах комунікації. Концептуальні основи дослідження конфлікту були закладені в рамках таких наук, як філософія (Ч. Дарвін, К. Маркс, Платон, Г. Зіммель), соціологія (М. Вебер, Л. Козер, Т. Парсон), та психологія (К. Левін, З. Фрейд), що привело до формування *конфліктології* як науки про закономірності виникнення, розвитку та завершення конфліктів, а також про принципи, способи й прийоми їх конструктивного врегулювання.

Проблема мовленнєвої комунікації викликає велику зацікавленість серед мовознавців – фахівців з теорії мовленнєвих актів, лінгвістичної прагматики та теорії мовленнєвої діяльності. У цих напрямках мовознавства комунікація визначається як "специфічна форма взаємодії людей у процесі їх пізнавально-трудоваї діяльності, спілкування, обміну думками, ідеями тощо".

Вербальний конфлікт є порушенням процесу людського спілкування за допомогою природної мови, під час якого один з комунікантів частково або повністю не розуміє іншого, негативно ставиться до його манери мовленнєвої поведінки, вербально-когнітивної бази чи до знаків, що використовуються в акті спілкування [1, 68].

Вербальні конфлікти – це явища комплексні, поєднані з предметно-об'єктивними областями усіх гуманітарних та суспільних наук, а тому під час їх осмислення слід урахувати не лише мовні аспекти їхньої динаміки та

функцій, а й соціальні, етнокультурні, психологічні особливості.

Сучасне мовознавство розглядає вербальний конфлікт під різними термінологічними визначеннями саме через багатозначність терміну конфлікт. Найбільш поширеними об'єктами аналізу виступають :

"комунікативна невдача" – порушення успішності акту комунікації, "помилка в спілкуванні в результаті повного або часткового непорозуміння вербалізованого повідомлення партнерами по комунікації". До того ж, як зазначає О.А. Земская до комунікативних невдач належать також "непередбачуваний учасниками комунікації небажаний емоційний ефект – образа, роздратування, подив" [2, 64-67];

"комунікативні конфлікти" – конфлікти комунікативних установок в діалогічній мовленнєвій взаємодії. Поняття комунікативної установки вперше було введено в коло лінгвістичного аналізу в дослідженнях по лінгвопрагматиці і набуло ґрунтового опису в дослідженнях в галузі теорії мовленнєвих актів (Остін 1986; Серль 1986; Почепцов Г. Г. 1986 та інші);

"вербальна агресія" є терміном, під яким розуміють комунікативну стратегію, і визнають її формою поведінки, направленої на ображення іншої живої істоти, яка не прагне до такої взаємодії; **"референційний конфлікт"** (А. О. Кибрик); **"перформативна невдача"** (Дж. Остін).

Першоджерелом конфлікту або умовою його виникнення вважається **конфліктна ситуація** – тобто ситуація, у якій одна зі складових змінює свої кількісні чи якісні значення, що призводить до загострення стосунків між конфліктуючими сторонами. Конфлікт не виявляється доти, поки існуюча ситуація або влаштовує всі задіяні чи зацікавлені сторони, або ж ці сторони ще не в змозі вплинути на розвиток ситуації.

Конфліктна ситуація передбачає існування таких елементів:

- **учасників конфлікту** (дві або більше сторін, що мають несхожі чи прямо протилежні цілі);

- **об'єкт конфлікту** (конкретне явище, причина, стан справ, навколо якого розгортається суперечка);
- **рушійну силу** – інцидент (факт зіткнення протилежних сил).

Об'єкт конфлікту та його учасники у своїй сукупності утворюють предмет конфлікту, тобто вони розглядаються як необхідні обов'язкові умови виникнення конфліктної ситуації.

Структура будь-якої конфліктної ситуації представлена сукупністю етапів, кожен з яких обумовлений комплексом зовнішніх та внутрішніх факторів [3, 163-165]. Конфліктні маркери, які засвідчують про появу КС в комунікації, можуть з'явитися не тільки в будь-якому з фреймів, але й на будь-якому з етапів розвитку КС. Аналіз і узагальнення міждисциплінарних досліджень дозволяє виділити наступні психолінгвістичні фази розвитку КС : докомунікативна фаза, комунікативна фаза та посткомунікативна фаза.

Отже, в комунікативному акті конфліктного характеру виділяють визначені фази. Поетапність конфліктного КА засвідчує про наявність закономірності його розвитку, а отже, ми можемо говорити й про закономірність використання певних стилів і жанрів, тактик та методик у веденні вербального конфлікту.

1. Фролова І. Є. Конфронтація як різновид міжособистісної взаємодії / І. Є. Фролова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – № 928. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 63. – С. 68–74.
2. Городецкий Б. Ю. К типологии коммуникативных неудач / Городецкий Б. Ю., Кобозева И. М., Сабурова И. Г. // Диалоговое взаимодействие и представление знаний. – Новосибирск: Наука, 1985. – 64 с.
3. Черненко О. В. Прагматичні особливості завершальної фази конфліктного дискурсу / О. В. Черненко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К.:

Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – 2005. – Вип. 7. – С. 163–170.

Перекладацькі інновації : матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 15-16 березня 2013 р. / Ред.кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.В. Ємельянова та ін. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 30-32.